

LOPPURAPORTTI (muokattu Sisäministeriön loppuraporttilomakkeesta)	
Hankkeen nimi	YTY - yhteistyön vahvistaminen traumatisoituneiden pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten oppimisen tueksi
Hankenumero	ERF16111AB, ERF13121AB
Kesto	1.7.2012 – 30.6.2014
Hankkeen toteuttaja	Helsingin Diakonialaitoksen säätiö
Rahoitus	Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö ja Euroopan unionin pakolaisrahasto

HANKKEEN HENKILÖSTÖ
1. Päivi Korkeala, projektikoordinaattori 6.8.2012 - 30.6.2014. 2. Liisa Katva, toimintaterapeutti, 1.7.2012 - 30.6.2014. 3. Anne Nurminen, psykologi, 1.7.2012 - 30.6.2014. 4. Anu Arvonen, erityisopettaja, 1.7.2012 - 10.1.2014. 5. Ann-Christin Qvarnström-Obrey, psykoterapeutti, 1.1.2013 – 30.6.2013.

HANKKEEN OHJAUSRYHMÄ
- Jari Meskanen, psykologi, Helsingin konsultoiva maahanmuuttajatyöryhmä - Veikko Pyykkönen, ylitarkastaja, Maahanmuuttovirasto (varalla Tiina Järvinen, ylitarkastaja) - Maija Luoma, psykologi, Helsingin Maahanmuuttoyksikkö, 31.12.2013 saakka - Kaarina Hästbacka, psykologi, Helsingin Maahanmuuttoyksikkö, 21.1.2013 -31.12.2013 - Katja Cilenti, psykologi, Helsingin Maahanmuuttoyksikkö, 1.1.2014 lähtien - Hanna Laurila, apulaisrehtori, HDO, 13.1.2013 saakka - Petri Vanninen, koulutusjohtaja, HDO, 10.4.2013 – 16.1.2014 - Jaana Koskenniemi, koulutuspäällikkö, HDO, 17.1.2014 lähtien - Päivi Jäntti, kouluttaja, HDO, 5.12.2012 lähtien - Sari Nyberg, vastualueen johtaja, HDL (varalla Riitta Vehviläinen, osastonhoitaja) - Tuula Quarshie, vastaava erikoislääkäri, HDL - Elina Hakkarainen, tutkimuskoordinaattori, HDL

HANKKEEN YLEISTAVOITE
Kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten oppimisen tuki.

HANKKEEN TAVOITTEET**Potilas- ja asiakastyö; Pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kiduksesta tai vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistaminen ja hoito**

Hankkeessa on tuotettu hankesuunnitelman mukaisesti potilas- ja asiakastyötä.

Potilas- ja asiakastyötä on tehty pääkaupunkiseudun hankepaikkakunnilta ohjautuneiden lasten ja nuorten kanssa. Lapsen ja nuoren vastaanottokäynneiksi ovat hankkeessa määritelty sekä yksilöarviointi-/hoitokäynnit että koululuokassa/ryhmässä tapahtuvat arvioinnit sekä kotikäynnit. Tähän on päädytty siksi, että lapsen / nuoren kokonaisvaltaisen arvioinnin tukena on hyvä käyttää erilaisia arviointimenetelmiä hyödyntäen moniammatillista osaamista. Konsultatiivisten casetyöskentelyjen yhteydessä on kerrottu hankkeessa tehtävästä asiakastyöstä.

Pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kidutuksesta ja vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistaminen ja hoito vaativat runsaasti aikaa ja pitkäkestoista moniammatillista työskentelyä, kokonaistilanteen hahmottamista sekä luottamuksellisen suhteen luomista. Traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistaminen ja hoito vaatii verkostoitumista, moniammatillista arviointia ja yhteistyötä eri hallintokuntien välillä.

Hankkeen oman suoran asiakastyön sijaan hankkeessa on painotettu konsultatiivista työtettä, jolla on voitu vahvistaa alueellisia toimijoita, sekä koulutoimen että terveydenhuollon, jotta he pystyvät arvioimaan ja tunnistamaan lasten ja nuorten vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvia oppimishäiriöitä.

Potilas- ja asiakastyössä määrälliset tavoitteet on lähes saavutettu.

Konsultoiva työ; Koulutoimen ja kouluterveydenhuollon osaamisen vahvistaminen kidutuksesta tai vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistamiseksi ja hoitamiseksi

Hankkeen työntekijät toteuttivat hankesuunnitelman mukaisesti konsultoivaa työtä. Konsultoivaa työtä on tehty eri tasoilla ja eri muodoissa; puhelinkonsultaatiot, casetyöskentelyt, koulutukset, keskustelutilaisuudet ja asiakastyö. Oppimishäiriöiden tunnistamista on mallinnettu paikallisille toimijoille esimerkiksi niin, että puhelinkonsultaation jälkeen on päädytty arviomaan nuoren oppimishäiriöitä hankkeen työntekijöiden toimesta ja tehty tiivistä yhteistyötä paikallisten toimijoiden, esimerkiksi koulutoimen ja kouluterveydenhuollon kanssa, ja tuettu ja mallinnettu diagnosointiprosesseja.

Työskentelyn painopisteenä on ollut konsultatiivinen työ, jonka tavoitteena on ollut hankepaikkakuntien koulutoimen ja kouluterveydenhuollon osaamisen vahvistaminen. Hankepaikkakunnan yhteistyökumppani on tuonut konsultatiiviseen työskentelyyn tapausesimerkin ajankohtaisesta tai kysymyksiä herättävästä asiakastilanteesta ja moniammatillisessa työskentelyssä on pyritty vahvistamaan toimijoiden osaamista asiakkaan tilanteen eteenpäin viemiseksi. Vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistaminen ja hoito vaatii eri hallintokuntien rajat ylittävää yhteistyötä. Konsultatiivisessa työskentelyssä olennaista on saada koolle ammattilaisten verkosto, joka asiakkaan tilanteen edistämiseksi on tarpeen.

Kaikilla hankepaikkakunnilla on järjestetty koulutuksellisia ja konsultatiivisia tapaamisia. Tapaamisissa on saatettu yhteen eri tahojen toimijoita ja käyty keskustelua paikallistasolla tehdystä työstä ja toimijoiden havainnoista.

Työntekijät ovat vastaanottaneet konsultaatiopuheluita valtakunnallisesti. Jokaiseen puheluun on pystytty vastaamaan.

Konsultoivassa työskentelyssä tavoitteet on saavutettu.

Perhetyö; Kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden lasten ja nuorten perheiden tukeminen heidän lastensa koulunkäynnin auttamiseksi

Hankkeen työntekijät ovat toteuttaneet hankesuunnitelman mukaisesti perhetyötä. Perinteisesti käsitetyn perheen lisäksi hankkeessa on tehty työtä moninaisempien verkostojen ja yhteistyötahojen kanssa. Osa kohderyhmästä on yksin Suomeen tulleita lapsia ja nuoria, joiden perhettä vastaava taho on edustaja tai ryhmäkodin työntekijä. Lasten ja nuorten kohdalla yhteistyötahona on voinut olla lastensuojelu. Perhenäkökulma on ollut vahvasti mukana konsultatiivisissa työskentelyissä sekä verkostoneuvotteluissa. Konsultatiivisissa työskentelyissä on tuettu perheen kanssa työskentelevää verkostoa.

Em. syistä perhetyöllä tarkoitetaan vanhempien kanssa tehdyn työskentelyn lisäksi hankkeessa lapsen tai nuoren kehityksestä, kasvatuksesta ja koulunkäynnin tukemisesta vastaavien ihmisten kanssa tehtävää työtä.

Perhe- ja verkostotyön tavoitteet on lähes saavutettu.

HANKKEEN TULOKSET			
		Hankekuvauksen mukainen indikaattori	Tulos
1	Laadullinen	Pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kidutuksesta tai vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistaminen ja hoito. Lasten ja nuorten oppiminen vahvistuu ja koulunkäynti onnistuu.	Yhteistyökumppanit ovat saaneet välineitä ja tukea oppimis- ja jatko-suunnitelmien tekemiseen, lapsille ja nuorille on löytynyt sopivia opetusryhmiä sekä koulunkäynnin tukitoimia, lapsia ja nuoria on saatettu hoidon piiriin, ammattilaisten ymmärrys ja tieto kohderyhmän erityiskysymyksistä on lisääntynyt.
	Määrällinen	Tiimillä 90 lapsen tai nuoren vastaanottokäyntiä.	Kaikki hankkeen työntekijät tekivät potilastyötä. Yhteensä käyntejä oli 111.
2	Laadullinen	Koulutoimi ja kouluterveydenhuolto tunnistaa itsenäisesti kohderyhmälle tyypillisiä oppimisen ja tunnepuolen ongelmia ja pystyy tukemaan heidän oppimistaan erikoistuneilla menetelmillä unohtamatta hoidollista näkökulmaa. Koulutoimen ja kouluterveydenhuollon osaamisen vahvistaminen kohderyhmän oppimishäiriöiden tunnistamiseksi ja hoitamiseksi.	Koulun henkilökunta on saanut toimintamalleja arvioida oppimishäiriöitä oppimisen tukemisen näkökulmasta, koulut ovat vahvistuneet maahanmuuttajien opetukseen liittyvien ratkaisujen tekemisessä, koulut ovat saaneet välineitä traumatisoituneiden oppilaiden kanssa toimimiseen ja saaneet konkreettisia keinoja oppilaan saattamiseksi hoidon piiriin, sekä koulutoimi on saanut tukea maahanmuuttajaopetuksen järjestämiseen.
	Määrällinen	Tiimillä 36 konsultoivaa käyntiä alueellisilla vastaanottokeskuspaikkakunnilla; puhelinkonsultaatioita tarpeen mukaisesti. Tietopaketti internettiin kidutuksesta ja vaikeasta traumatisoitumisesta johtuvien oppimishäiriöiden tunnistamiseksi ja hoitamiseksi.	Tiimi on toteuttanut yhteensä 40 konsultoivaa alueellista käyntiä. Konsultaatiopuheluita työntekijät ovat vastaanottaneet 93 kappaletta. Verkkosivusto julkaistiin toukokuussa 2014.
3	Laadullinen	Kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden lasten ja nuorten perheiden tukeminen heidän lastensa koulunkäynnin auttamiseksi. Traumatisoituneet perheet vahvistuvat lastensa kasvatuksessa, pystyvät tukemaan lastensa koulunkäyntiä ja ymmärtävät koulunkäynnin merkityksen Suomeen integroitumiselle.	Hankkeessa on tuettu perheitä sekä perhettä vastaavia tahoja ja lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä tahoja ja työntekijöitä. Tuloksellinen perhetyö on pitkäjänteisyyttä ja pitkäkestoisuutta vaativaa. Perheet saivat lisää tietoa koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja perheitä ohjattiin heidän tarvitsemien palveluiden piiriin. Perheet saivat hankkeen työntekijöiltä tukea haastavaan elämäntilanteeseen. Hankkeen aikana tuotettiin materiaalia vanhemmille oppimisen tukemisesta.
	Määrällinen	90 perhetapaamista	Yhteensä perhe- ja verkostotapaamisia oli 84.

KOHDERYHMÄ

Hankkeessa tehtävä potilas- ja asiakastyö on hyödyttänyt suoraan rahaston kohderyhmän yhtä haavoittuvimmassa asemassa olevaa joukkoa, ts. kidutettuja ja vaikeasti traumatisoituneita pakolais- ja turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria sekä heidän perheitään.

Hankkeen kaikki potilaat / asiakkaat ovat edustaneet rahaston kohderyhmää, ts. ovat joko kiintiöpakolaisia, vastaavan statuksen Suomessa saaneita tai turvapaikanhakijoita. Heitä on ollut ajanjakson 1.7.2012 – 30.6.2014 aikana hankkeen työn piirissä yhteensä 18 lasta tai nuorta. Lisäksi pakolaisperheille suunnattuun tiedotukselliseen illanviettoon osallistui 20 kohderyhmään kuuluvaa lasta ja nuorta vanhempineen. Potilas- ja asiakastyötä on tehty pääosin pääkaupunkiseudun hankepaikkakunnilta ohjautuvien lasten ja nuorten kanssa. Asiakkaat ohjautuivat hankkeeseen joko olemassa olevien verkostojen ja yhteistyöoppilaitosten kautta tai konsultatiivisten casetyöskentelyjen kautta.

Hankkeessa tehtävä koulutus- ja konsultatiivinen työ on hyödyttänyt epäsuorasti rahaston kohderyhmää. Koulutuksellisella ja konsultatiivisella työskentelyllä on tuettu ja vahvistettu niiden työntekijöiden osaamista, jotka työskentelevät ko. lasten ja nuorten parissa. Koulutus- ja konsultatiiviseen työskentelyyn on osallistunut yhteensä noin 500 henkilöä. Hankehenkilöstö on vastaanottanut 93 konsultaatiopuhelua. Konsultaatiopuhelujen avulla yhteyttä ottivat koulupsykologit, erityisopettajat, sosiaalityöntekijät ja asumisyksikön työntekijät.

MIKÄ OLI HANKKEEN KESKEISIN LISÄARVO?

Kidutetuille ja vaikeasti traumatisoituneille pakolais- ja turvapaikanhakijalapsille ja -nuorille sekä heidän perheille ja verkostoille on mahdollistunut erilaisia palveluita liittyen koulunkäynnin ja oppimisen tukemiseen sekä lapsen tai nuoren tunne-elämän arviointiin.

Suomessa on vielä vähän osaamista monikielisten lasten ja nuorten oppimishäiriöiden tunnistamisessa ja arvioinnissa. Hankkeen moniammatillisella arviointityöllä on edistetty lasten tai nuorten oppimishäiriöiden tunnistamista ja yksilöllisen oppimispolun löytymistä ja tarvittavien tukitoimien saamista. Yksittäinen hanke tai työryhmä ei voi kuitenkaan vastata valtakunnallisesti asiakastyön tarpeisiin. Hankkeen työmuodoista vaikuttavin on ollut konsultatiivinen työskentely, jonka kautta osaamista on voitu jakaa. Konsultatiivinen työskentely on tukenut paikallisten ammattilaisten osaamista ja on mallintanut moniammatillista työskentelytapaa, joka on kohderyhmän auttamisen kannalta välttämätöntä.

Hankkeessa on tullut näkyväksi erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden nuorten haastava koulutuksellinen tilanne. Odotukset nuorten etenemiselle ovat usein kohtuuttomat, kun otetaan huomioon kielitaidon kehittymiseen kuluva aika, mahdollinen koulunkäynnin vähäisyys ja traumaattiset elämäkokemukset.

Yksin maahan tulleet lapset ja nuoret tarvitsevat jo maahantulon alkuvaiheesta lähtien moniammatillista tukea. Tukea tulisi tarjota lapsen ja nuoren arjessa. Yksiköissä tulisi huomioida hoidollinen näkökulma niin, että yksiköissä työskentelisi psykologeja ja/tai mielenterveystyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia. Lasten ja nuorten kasvatuksesta vastaavat tahot tarvitsevat myös tukea haastavan kohderyhmän kanssa työskentelyyn.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Hankkeen ensimmäisen toimintavuoden aikana jaettiin koulutusten ja casetyöskentelyjen kautta sisällöllistä osaamista. Toisena hankevuotena casetyöskentelyjen toteuttamista jatkettiin sekä hankkeen tulokset koottiin verkkosivustolle, joka julkaistiin toukokuussa 2014.

Työskentely alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa on sujunut pääosin hyvin. Hankkeen työlle on ollut selvä tarve ja yhteistyökumppanit ovat hyvin jäsentäneet sen, miten he voivat hyötyä hankkeesta. Hieman yllättäen kahden lähikaupungin tavoittaminen yhteistyöhön on ollut hankalaa. Koulumaailmassa tuntuu olevan niin paljon hankkeita, että koulut miettivät hyvin tarkkaan, mihin he pystyvät sitoutumaan. Lisäksi hankkeen toteuttamassa arviointikyselyssä kävi ilmi, että ne koulut, jossa tämänkaltaiselle toiminnalle olisi ollut tarvetta, eivät lähteneet mukaan. Yhteistyökumppaneiksi tulivat mukaan ne koulut, joissa kokemusta ja osaamista on jo enemmän.

Hankkeen yleistavoitteena oli kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten oppimisen moniammatillinen tukeminen. Hankkeen keskeisiä havaintoja:

- maahanmuuttoon liittyvät hallinnolliset seikat, kuten lasten ja nuorten siirrot asuinpaikasta toiseen, aiheuttavat kohtuutonta lisäkuormitusta ja eivät ole hyväksi lasten ja nuorten kasvu- ja kehitykselle
- koulunkäynnin alkuvaiheessa (valmistava opetus) oppilashuollolla on tärkeä rooli oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa
- oppilashuoltoryhmissä tulisi kehittää ennakkoivaa työtä ko. kohderyhmän hyvinvoinnin tukemisessa
- oppilaitosten ja psykiatristen hoitotahojen välistä yhteistyötä tulisi vahvistaa ja uusia yhteistyötapoja tulisi kehitellä
- on tarve erilaisten psyykkistä hyvinvointia tukevien menetelmien kehittämiseksi ryhmä- ja yksilötyöskentelyyn, joita esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa voidaan ottaa käyttöön.
- yksin maahan tulleet lapset ja nuoret tarvitsevat jo maahantulon alkuvaiheesta lähtien moniammatillista tukea. Tukea tulisi tarjota lapsen ja nuoren arjessa. Asumisyksiköissä tulisi huomioida hoidollinen näkökulma niin, että yksiköissä työskentelisi esimerkiksi psykologeja ja/tai mielenterveystyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia.
- asumisyksiköiden työntekijöille tulisi tarjota vahvempaa tukea haastavan kohderyhmän kanssa työskentelyyn.

Hankkeessa saavutettiin osin toiselle hankevuodelle asetetut tavoitteet käyntimäärien suhteen. Tarkasteltaessa kokonaisuudessa molempien hankevuosien tavoitteita käyntimäärien suhteen ja niiden toteutumista, asetetut tavoitteet saavutettiin ja osin ylitettiin. Kahden vuoden hankkeessa asiakastyön roolia on jouduttu miettimään tarkkaan. Arviointi – ja hoitoprosessit ovat tällä kohderyhmällä pitkiä. Yhteisen ymmärryksen ja luottamuksen saavuttamiseen on varattava runsaasti aikaa. Kahden vuoden hanke on ajallisesti liian rajattu ajatellen traumatisoituneiden lasten ja nuorten tarpeita ja hoitoa. Kohderyhmän arviointitarpeet ovat monella eri osa-alueella ja arviointi vaatii moniammatillista työskentelyä, selvittelyä ja kokonaiskuvan hahmottamista tilanteessa, jossa usein ei ole olemassa taustatietoja lapsesta tai nuoresta. Suositusten työstäminen ja asiakasohjauksien eteneminen vaatii paljon taustatyötä ja yhteydenottoja eri asiantuntijatahoihin.

Yleistavoitteen toteutumista edesauttoi se, että kaikki hankkeen työntekijät ovat tehneet pitkään työtä hankkeen erityiskysymysten parissa. Moniammatillisen tiimin osaamis- ja asiantuntija-alueita ovat traumatisoituneiden pakolaislasten ja -nuorten yksilöpsykoterapeuttinen hoito, perheterapeuttinen työ pakolaisperheiden parissa, eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien asiakkaiden oppimisvaikeuksien arviointi ja tunnistaminen sekä maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimisen tuki.

Hankkeessa haasteena ovat olleet työntekijöiden osa-aikaisuudet ja työpisteiden sijainti eri paikoissa. Hanke olisi voinut olla jo lähtökohtaisesti henkilöstöresursseiltaan suurempi. Viimeisen puolen vuoden aikana hankkeessa työskenteli yksi työntekijä vähemmän. Tästä huolimatta hanke on tuottanut hyvää yhteistyötä ja tuloksia. Hanke on toteuttanut ansiokkaasti toimilinjain mukaisia tavoitteita.

VAPAA SANA

Hankkeen toteuttaman palautekyselyn mukaan tulevina vuosina olisi erityistä tarvetta hankkeille, joissa kehitettäisiin työmuotoja, joilla vahvistetaan perusopetuksen ja 2.asteen välistä yhteistyötä. Lisäksi hanke, jossa kehitettäisiin ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden palvelukonseptia ja ns. jälkihuollollisia tukitoimia, olisi erittäin tarpeellinen. Palautekyselyssä toivottiin edelleen, että ammattilaisten mahdollisuus saada puhelinkonsultaatiota ko. kohderyhmän kanssa työskentelyyn jatkuisi ja konsultaatiomahdollisuutta, varsinkin casetyöskentelyjen avulla, pidettiin tärkeänä. Palautekysely toteutettiin webropol-kyselynä, joka lähetettiin huhtikuussa 2014 sähköpostitse yli 300 hankkeen toimintoihin osallistuneelle henkilölle. Kyselyyn vastasi 75 henkilöä.